

HISTÒRIA D'UNA RESISTÈNCIA ELS LLIBRES QUE VENIEN DE PARÍS

L'editor militant

Una exhaustiva biografia recupera la memòria de l'antifranquista José Martínez, que va fundar i va dirigir Ruedo Ibérico

Josep Maria Huertas

Ruedo Ibérico són dues paraules que identifiquen encara una editorial amb effluvis de resistència a la dictadura franquista. José Martínez, en canvi, és un nom que s'ha difuminat, malgrat que significa el mateix.

José Martínez: la epopeya de Ruedo Ibérico és l'exhaustiva biografia d'un home i el seu somni. Quan la va començar, Albert Forment, valencià com Martínez, sabia molt poques coses tant d'ell com de Ruedo Ibérico; ara n'és el principal expert. "Per a una bona investigació fan falta tres coses: finançament -que m'ha proporcionat el germà de Martínez-, documentació i passió pel tema en què treballes", explica Forment.

Reconeix que, a mesura que escrivia, s'anava "sorprenent i entristint cada vegada més". Potser per això ha redactat un bell i melancòlic contrast quan contraposa que en un mateix dia, el 14 de maig de 1977, va tornar de l'exili Dolores Ibárruri, *Pasionaria*, "entre la cridòria entusiasta d'una multitud", i un altre exiliat, l'editor José Martínez, "en silenci, sense reporters ni fotògrafs".

Martínez va néixer a El Villar el 1921. Va fer la guerra en el bàndol republicà i a l'acabar el va tancar en un reformatori. Va contactar amb grups llibertaris clandestins, però el 1948 va marxar a París. Va freqüentar els antifranquistes i, el 1961, amb la que llavors era la seva companya, Elena Romo, Nicolás Sánchez-Albornoz, l'advocat català Ramon Viladàs i Vicente Girbau, va crear l'editorial Ruedo Ibérico. Els nous editors van convèncer un jove historiador anglès, Hugh Thomas, que els vengués els drets de *La guerra civil española*, que es va convertir en el primer títol i el primer èxit de Ruedo Ibérico.

Al llarg de 21 anys, i amb molt poca infraestructura, Martínez va arribar a editar 116 llibres a França i, després de la mort de Franco, 22 a Espanya. Entre els col·laboradors que van aguantar la inquietud de la inseguretats econòmica i el mal caràcter de l'editor es troben noms cèlebres com Manuel Castells i altres de menys cèlebres, però vitals per al funcionament de l'empresa, com Antonio Pérez, Alfonso Colodrón i Marianne Brüll.

Fills de l'editorial van ser els *Cuadernos de Ruedo Ibérico*, una publicació nascuda el 1965 que en el primer número incloïa una presentació firmada per Martínez i Jorge Semprún. Dos anys després va ingressar en el consell de redacció de la revista un jove economista que es deia Pasqual Maragall.

La tenacitat de l'editor anava paral·lela als seus desànim. De la primera en van sorgir

Èxits d'una odissea

Dels 138 títols de Ruedo Ibérico, alguns van destacar amb llum pròpia. Entre els cinc primers hi va haver dos èxits: *La guerra civil española*, de Hugh Thomas, i *El laberinto español*, de Gerald Brenan. El primer va aparèixer el 1961, i el segon, l'any següent.

El 1963 Martínez va publicar *La pell de brau*, el famós poema de Salvador Espriu, en edició bilingüe. Va ser el mateix any d'*Espana hoy*, el llibre col·lectiu que oferia el contrapunt als 25 anys de pau oficials del franquisme. La biografia de Franco, obra de Luciano Rincón, que va amagar el seu nom amb el pseudònim Luis Ramírez, va ser un altre èxit.

La prodigiosa aventura del Opus Dei, de Jesús Ynfante (1970), va ser un escàndol, malgrat els seus errors. Un any després el dibuixant Vázquez de Sola va publicar un llibre de cruels acudits sobre Franco, i Ian Gibson la seva biografia de Federico García Lorca, on per primer cop s'identificava els assassins del poeta.

Dos dels últims èxits de Ruedo Ibérico van ser *Operación Ogró* (1974), sobre la mort de Carrero Blanco, i *El eco de los pasos*, autobiografia de l'exministre anarquista Joan García Oliver (1978).

ARXIU

ARXIU

Estand de Ruedo Ibérico el 1976. Amb Pepe Martínez, Denyse Vaillancourt, que llavors era la seva companya sentimental. A l'esquerra, el reformatori on va ser confinat el 1941. A sota, Albert Forment, autor de la biografia.

contactes profitosos, com l'advocat Antonio García-Trevijano i l'empresari gallec Díaz-Pardo, que va contribuir a sanejar les sempre migrades arques de Ruedo Ibérico. A canvi, va publicar un llibre sobre Castella i un altre sobre Galícia que van exasperar el ministre d'Informació i Turisme Manuel Fraga.

El 18 de juny de 1970 l'editorial, sanejada econòmicament, es va traslladar al centre de París i va obrir una llibreria. Un any més tard, Brüll va convèn-

cer Martínez (llavors eren parella) de l'interès de ser a la Fira de Frankfurt. Com que s'havien inscrit com a editorial espanyola, el seu estand va ser col·locat entre dos altres d'esperit franquista: l'Institut de Estudios Políticos i el del Consejo Superior de Investigaciones Científicas. El pòster que ridiculitzava el general Franco a l'estand de Ruedo Ibérico era el seu millor reclam. I la premsa estrangera no va perdre l'ocasió de destacar la provocació.

Un distribuïdor audaç i un expolícia astut

Des del primer moment la lògica obsessió de José Martínez va ser col·locar els llibres a l'abast dels seus lectors naturals, és a dir, al mercat espanyol. El març del 1962 va arribar a un acord amb un editor català d'origen alemany, Sigfrid Blume, que s'havia especialitzat a importar llibres tècnics de l'estranger.

Àngel Jiménez, que va treballar per a Blume, recorda que "era un home valent i també un inconscient, que passava la frontera carregat de llibres òbviament clandestins. No sé com no el van enganyar".

Amb el temps, es va haver de diversificar la manera d'introduir llibres clandestinament, i Martínez va disposar d'un segon distribuïdor, l'expolícia Rufino Torres, que coneixia a fons els secrets que podien facilitar o impedir un negoci llibres tan arriscat.

Torres va untar un funcionari de Duanes i un altre de Correus. Quan arribaven determinats paquets des de

Ruedo Ibérico, després de l'atemptat del 1975.

França amb unes etiquetes blaves, era qüestió de fer els ulls grossos. Un parell de vegades van ser interceptats, però els contactes de Torres a la policia li van permetre saber que dins de Ruedo Ibérico, a París, hi havia un empleat que era un infiltrat dels serveis secrets espanyols. Aconsellat per Torres, Martínez anava de

matinada a preparar els paquets i els enviava ell mateix perquè no hi hagués molestes interrupcions.

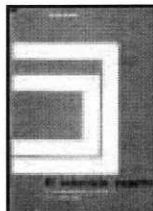
Jiménez recorda que va ser també Torres qui els va advertir a temps d'un registre que es faria a la Llibreria Técnica Extranjera, la botiga de Blume al carrer de Tuset. "Així va ser com vam poder amagar els llibres a temps".

Fraga Iribarne, ministre d'Informació i Turisme, es va assabentar que entraven a Espanya obres que detestava tant com *La guerra civil española*, de Hugh Thomas, i segons una carta de Blume a Martínez, que reproduïx Forment al llibre, dos corredors de llibreria van ser empresonats perquè se sospitava que participaven en la xarxa clandestina.

José Martínez: la epopeya de Ruedo Ibérico

Autor: Albert Forment
Editorial Anagrama
Pàgines: 689
Preu: 3.500 pessetes

Portades de dos èxits: *El laberinto español* i el llibre sobre García Lorca.